Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | № 86 (18109) | 1989 оной апрелиин 13, четверг | Сэн 3 мүн.

СССР-эй арадай депутадуудта кандидадууд шэнээр дэбжүүлэгдэнэ

ОЛОНОЙ ДЭМЖЭЛГЭ

Һаяхан Түнхэнэй районой Түнхэнэй совхозой ажалшад Зэдын национально-территориальна 520 дохи һунгуулиин округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлбэ. Суглаан дээрэ районой арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ В. Б. Танхаев үгэ абажа, мөрын 26-да үнгэргэдэхэн һунгалтын дүнгүүд тухай хөөрэжэ үгөө.

Түнхэнэй совхозой ахамад инженер В. Б. Будаевта үгэ үгтэбэ

— Мүнөөдэр бидэнэр Зэдын национально-территориальна 520-дохи һунгуулиин округһоо СССР-ээй арадай депутадта кандидадые дэбжүүлхэ болонобди. Бидэ совхозой мэргэжэлтэй болон инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэд нэгэ кандидатура шэлэн олохо байнабди. Энэ хадаа СССР-эй уран зохёолшодой холбоооной гэшүүн, Буряадай комсомолой шангай лауреат, нютагай хүбүүн Ардан Лопсонович Ангархаев болоно. Нухэд, та Ардан Лопсоновичые һайн таниха, зохёохы ажал хэрэгтэй мэдэхэ байнат. Совхозодомнай тэрэнэй үүсхэлээр «Мучэ Бедара» гэжэ театрай студи эмхидхэгдээд, мүнөө амжалтатайгаар зүжэг наада харуулжа байна. Гадна уран зохёолшо А. Ангархаев «Мунхэ ногоон хасуурги» гэжэ роман соогоо хубилган шэнэдхэлгын худэлөөе харуулһан юм.

Совхозой барилгашадай зүгһөө, барилташан Н. Д. Шаглаев үгэ хэлэхэдэ:

— Би совхозой бухы барилгашадай зүгһөө СССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэжэ байһан уран зохёолшо А. Л. Ангархаевай кандидатурые һайшаан дэмжэжэ байһанаа мэдүүлнэб,—гэбэ.

Хужарай сельскэ Советэй гүйсэдгомой түрүүлэгшэ Н. П. Леонтиев:

— Манай Буряадай АССР-эй зохёохы ажолтанһаа арадай депутадаар нэгэшэ түлөөлэгшэ һунгагдаагүй байна. Түрэнэй дээдэн зүргаанда манай республикиин зохёохы ажалтай хүнүүдһээ нэгэ түлөөлэгшэ байха ёһотой бшуу. Ушар тиимэһээ тус кандидатурые дэмжэе гэжэ би үрэдэха байнаб.

— Ардан Ангархаевай номуудые би дуратайгаар уншадаг хүн гээшэб. Тэрэнэй зохёол соо манай буряад арадай түүхэ, оршон тойрон байдалы, ажалай түрүү дүршэл, инаг дуран, маанадай ажэбайдал зүбөөр харуулагдадаг. Манай Буряад оронай үзэсхэлэнтэ байгаали хамгаалха хэрэгтэ депутадаар һунгагдабсал, өөрынгөө ехэхэн зүбые оруулуань лабтай. Мүн түрэл хэлэ, түүхэ, ёһо заншалаа мүнөө үргэжэ ябадагынь намдашье, тандашье мэдэхэ. А. Ангархаевай кандидатура һайшаанаб — гэжэ һунгагша Г. Е. Жамбалова хэлээ.

Саашаа «Скотоимпорт» нэгэдэлэй кадрнуудай тэһагые даагша Д. Д. Арьяева, Шэмхын отделениин түлөөлэгшэ В. И. Котовщиков, совхозой директор А. Ж. Комиссаров, ахамад зоотехник Б. К. Кырмыгенов, Горхоной дунда һуургуулиин түүрэг бүсэд хэлэнэй багша З. Д. Байминова гэгшэд А. П. Ангархаевай кандидатурые дэмжэбэд.

Районой «Мир» болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай, Тоорын дундэ һуургуулиин коллектив тус кандидатурые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлбэд.

Ж. ЮБУХАЕВ.

* * *

РСФСР-эй Эрхүүгэй национально-территориальна 10-дадахи һунгуулиин округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо **Александр Александрович Бабенко** дэбжүүлэгдэбэ. Манай республикын ажалша коллективүүд, тэрэ тоодо «Буряятгражданстрой» гэжэ проектно-барилгын нэгэдэлэй, Хойто-Байгалай районой түмэр замай дистанциин, тус районой «Ленинградстройн» нүүдэлөнөөжоруулагдамал колоннын, Хяагтын эзэрлэг-нэхэлгын фабрикын коллективүүд хамтынгаа суглаанууд дээрэ нухэр А. А. Бабенкые СССР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэх гэһэн шиидхэбэри баталан абаба байна.

Улаан-Удын «Электромашина» заводой коллективэй суглаан дээрэ цех бүриһээ эльгээгдэгэн делегадууд һубарилдан бодожо, Изот Фомич Мельгунов, Николай Степанович Рылов, Валерий Григорьевич Федоров болон Юрий Михайлович Золотаревые Советскэ национально-территориальна 517-дохи һунгуулиин округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар дэбжүүлжэ эхилбэ. Энэньшье ойлгосотой юм бээ. Өөрынгөө цехэй, һайн ли мэдэхэ нухэрөө хэн дэбжүүлхэ дурагүй байхаб? Зүгөөр суглаанда ерэгшэд өөрынгөө заводһоо бухы талаараа эгээл барихэ, арадай депутадай үндэр нэрэ эзэрые харюулжа шадахе, нэгэл хүниие дэбжүүлхэ тухайгаа һайн мэдэжэ байгаа.

АЖАЛША КОЛЛЕКТИВЭЙ ШИИДХЭБЭРИ

Заводой электро-гагнуушан В. П. Холмогоров, цехэй начальнигай орлогшо А. М. Арефьева, 1-дэхи цехэй мастер Н. Е. Жибоедов, 20-дохи цехэй мулигшэ В. И. Назин, 20-дохи цехэй начальнигай орлогшо Ю. К. Антонов, слесарь А. И. Шестаков, фрезеровщик Г. С. Горский болон бусад дэбэрэ депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн хүнүүд тухай һанамжяга хэлэбэ. Эдэ кандидатурануд бухы талаһаа зүбшэн хэлсэгдээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Удаань суглаанда хабаадагшадай слоной дуугаар «Электромашина» заводой коллективэһээ СССР-эй арадай депутадта кандидадаар тус заводой 1-дэхи цехэй бригадир **Николай Степанович Рылов** дэбжүүлэгдэбэ.

Н. С. Рылов 1944 ондо түрэһэн, КПСС-эй гэшүүн, дунда һургуули дүүргэһэн, Улаан-Удэдэ түрэһэн. 1966 онһоо хойшо «Электромашина» заводто ажаллана. Мүнөө тэрэ 1-дэхи цехэй бригадираар, цехэй партийна организацийн секретаряар ажаллана.

Суглаанда хабаадагшад Советскэ национально-территориальна 517-дохи округһоо СССР-эй арадай депутадта кандидадаар тус заводой бригадир Н. С. Рыловые бүридхэлдэ абахыень һунгуулиин округной комиссиие гүйха гэһэн шиидхэбэри баталан ababa байна.

Коммунис субботнигые угтуулан

ЭМХИТЭЙГЭЭР, ҮНДЭР БҮТЭЭСЭТЭЙГЭЭР

Түрүүшын коммунис субботнигой үнгэргэгдэһөөр мүнөө жэлдэ 70 жэл гүйсэбэ. Түмэр замай Москва—Сортировочная станциин деподо болоһон энэ ехэ үйлэ хэрэгые В. И. Ленин үндэрөөр сэгнэжэ, «агуу ехэ үүсхэл» гэжэ нэрлэһэн байгаа. Москвагай, Ленинградай, Киевэй, зарим союзна республикануудай ажалша коллективүүд байгша очой эзлжэгэ коммунис субботнигые Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 119 жэлэй, түрүүшын субботнигой 70 жэлэй ойдо зорюулха гэжэ шиидхэбэри абаа. Энэ үүсхэлыень ороноймнай бухы ажалшад дэмжэжэ байнхай. Манай республикада нэн түрүүн энэ үүсхэл М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой, «Бурятмебель» гэжэ нэгэдэлэй ажалшад. Зүүн Сибириин технологическа институдай багшанар болон студентнэр дэмжэ.

— Субботнигой жасада хубитаяа оруулжа эхилһэн коллективүүд эдэ үдэрнүүдтэ олошорно. Улаан-Удэдэ гурбан зуу гаран хүн ажалай һайндэр эмхидхэжэ, гурбан мянга гаран түхэриг мүнгэ табан жэлэй жасада оруулаһай. Локомотивна депогой 214 хүн субботнигой хоосоогоор худэлжэ, 2200 түхэриг мүнгэн зөөөи ниитын жасада дамжуулба. Улаан-Удын трамвайн управленийн жолоошод, авиапредприятиин худэлмэрилэгшэд, студентнэр «улаан субботодо» мүн ли хабаадажа эхилэнхэй. Нёдондо үнгэргэгдэһэн субботнигой үдэр Улаан-Удын ажалшад 4 миллион 140 мянган түхэриг үнэ сэнтэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаһан байха юм. Мүнөө жэлдэ нёдондонойхиһоо бага бэшэ дүнгүүдые туйлаха зорилготойбди.— гэжэ республика дотор коммунис субботник үнгэргэхэ штабай үржадэр болоһон заседани дээрэ партийн Улаан-Удын горкомой секретарь, субботник үнгэргэхэ городой штабай хүтэлбэрилэгшэ А. С. Коренев мэдээсэбэ. Городойхид энэ үдэр салин хүлһэнөө 360 мянган түхэриг табан жэлэй жасада үгэхэ гэжэ багсаагдана.

Штабай заседани дээрэ ажалша коллектив бүхэндэ сүлөө ажалай һайндэрые эмхи гуримтайгаар, дүүрэн бүлэдхэлтэйгээр үнгэргэхэ гэһэн эрилтэ табигдаа. Хэн хэээ, хаана хүдэлхэб, юу хэхэб, хэды шэнээн хэмжээнэй ажал худэлмэри бүтээхэб гэжэ эли тодо байха ёһотой. Урда жэлнүүдтэ субботнигуудые үнгэргэһэн дуй дуршэл, тобшололнууд анхаралда абтаха эзэргэтэй. Энэ үдэр худэлмэриин газар бүхэндэ үндэр бүтээсэтэйгээр дүүрэн үдэртөө ажаллаха аргэ олгодохо болоно. Субботнигой үдэр түрэл орондо, хүн зондо, үйлэдбэридэ шухала хэрэгтэй продукци элбэгээр гаргагдахаар хараалагдана. Бүгэдэ арад зоной хабаададаг ажалай энэ һайндэрэй үедэ транспорт, ниитын эдеэ хоолой предприятинууд, хүүгэдэй ясли-садууд жэншэдгүй худэлхэ зэргэтэй. Олонхи коллективүүд энэ үдэр алмагдаһан түүхэй эд, материалнуудые, түлишэ ашаглажа, ехэ продукци үйлэдбэрилхөөр хараална, энэ һайн һайхан хэрэгые али болохоор дэмжэхэ шухала гээд штабай заседани дээрэ хэлэгдэ.

Бухы хүн зоной субботнигто эдэбхитэйгээр хабаадахын тула ойлгууламжын худэлмэри хаа хаанагүй ябуулха хэрэгтэй, эндэ олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд, харуулан ойлгуулха арга боломжонууд үргэнөөр хэрэглэгдэхэ болоно.

Урдынхидаал адли ажалай һайндэртэ эдэбхитэйгээр хабаадаха байһанаа манай хүндэтэ ветерануд, гэрэй ээзэн эхэнэрнүүд, һургуулиин һурагшад, интеллигенциин түлөөлэгшэд мэдүүлнэ. Мүнөө жэлдэ субботнигто хабаадажа, ниитын жасада оруулагдаһан мүнгэн зөөри социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ зорюулагдаха юм. Улаан-Удэдэ байгша ондо нэгэн доро 300 хүүгэдые олон ондоо үбшэнһөө эмшэлхэ больница баригдажа эхилхэ байна. Энэ тон шухала барилгые һомолхо хэрэгтэ субботнигһоо ороһон мүнгэн нилээд ехэ нэмэри болохо гэжэ һанагдана.

Үндэр наһатай болоһон ветерануудта, үбшэн үлбэр бүэтэй инвалидуудта, үншэн ухибүүдэй байшангуудта энэохы сэдьхэлэй туһаламжа хүргэхын тула «улаан субботын» үдэр тэдэнэй гэр байрануудые һэргээхэ, ариг сэбэр болгосохо, хэрэгтэй болоһон байдалнь — заһаха, шэнэлэн һэньбэхэшье ушарнуудта тусхай анхарал хандуулхаар гэжэ штаб тоолоно.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 119 жэлэй, түрүүшын коммунис субботнигой үнгэргэгдэһөөр 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ажалай һайндэрые эмхитэйгээр, үндэр бүтээсэтэйгээр үнгэргэхын тула партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд, совет эмхинүүд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд эмхидхэлэй болон политическэ нилээд ехэ худэлмэри ябуулха зэргэтэй гээд штаб дээрэ тодорхойлогдобо.

Манай корр.

* * *

Республикымнай ниислэл хото Улаан-Удэдэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 119 жэлэй ойдо зорюулагдаһан коммунис субботник үнгэргэхэ штабай ээлжээтэ заседани партийн горкомдо болобо. КПСС-эй горкомой секретарь А. С. Коренев тус штабай заседаниин худэлмэриие хүтэлбэрилэн ябуулба.

Улаан-Удын дээдэ һургуулинуудта субботнигто бэлэдхэлэй хэр зэргээр ябуулагдажа байһан тухай соёлой, худөө ажахын, багшанарай, технологическа институдуудай түлөөлэгшэд тоособо. Субботнигто бэлэдхэл яһала һайнаар ябуулагдана гээд тодороо. Олонхи студентнүүд даалгагдаһан үйлэсэ, талмайнуудаа һуралсаһеа сүлөө сагтаа сэбэрлэжэ эхилһэн байха юм. Гадна зарим студентнүүд барилгын талмайнуудта, промышленна предприятинуудта ажаллахань. Тиигэжэ олоһон мүнгэзэ арбан хоёрдохи табан жэлэй жасада оруулха хараатай. Жэшээлхэдэ соёлой институдайхид 700, худөө ажахын институдайхид 800 түхэриг мүнгэн зөөри тус жасада дамжуулан үгэхэ байна.

Манай корр.

Үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлэй хоёрдохи цехэй бригадир Е. И. Ганушенко (зураг дээрэ) коммунис субботнигто үндэр бүтээсэтэйгээр худэлжэ, үдэрэйнгөө даабарине 6 часай туршада дүүргэгэ гэһэн үүсхэл гаргаһан байна. Тиигэжэ энэ үдэр цех соо эрэ хүнэй 347 самса оёгдохо юм.

Б. ЖАМЬЯНОВАЙ фото.

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй уголовно ба уголовно-процессуальна кодекснуудта хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай

«Түрэнэй гэмтэ ябадалнуудые гаргаһанай түлөө уголовно харюусалгада хабаадуулха тухай» СССР-эй Хуулида, «СССР-эй бүсад зарим Хуулинуудай актнуудта хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай» СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указтай зохилдуулан, РСФСР-эй Верховно Советэй Президиум **ингэжэ тогтообо:**

I. 1960 оной октябриин 27-ной РСФСР-эй Хууляар баталагдаһан РСФСР-эй уголовно кодексдо (РСФСР-эй Верховно Советэй ведомостьнүүд, 1960 он, № 40, ст. 591; 1982 он, № 49, ст. 1821; 1984 он, № 5, ст. 168; 1988 он, № 14, ст. 396) иимэ хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха:

1. 70 болон 74-дэхи статьянуудые иигэжэ найруулха:

«Статья 70. Совет түрэнние, ниитын байгуулалтые унагааха гү, али хубилгаха уряануудые

СССР-эй политическэ ба экономическа байгуулалтануудые унагааха зорилготойгоор Совет түрэнэй ба ниитын байгуулалтые унагааха гү, али СССР-эй Конституцида зүрюу харша аргаар тэрэнние хубилгаха, тэрэшэлэн совет хуулинуудые гүйсэдхэн бэелүүлгэдэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха талаар олоной дунда хэгдэһэн уряануудай, мүн иимэ удхатай материалнуудые тараха зорилготойгоор бэлдэһэнэй гү, али дэлгэрүүлэн тараһанай түлөө —

гурбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али хоёр мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ.

Булэг хүнүүдэй дабтажа эмхидхэһэн гү, али тэдэнние олон хэнэгээр гаргаха талаар хараалагдаһан гү, али таарууулагдаһан техническэ хэрэгсэлнүүдэй ашаар бэелүүлэгдэнэн тиимэл ябуулганууда түлөө —

долоон жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али табан мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ.

Тус статьягай нэгэдэхи гү, али хоёрдохи хубинууд соо хараалагдаһан, гадаадын эмхинүүдэй гү, али тэдэнэй түлөөлэгшэдэй даалгабараар дурсагдаһан эмхинүүдһээ абтаһан материальна үнэтэ баялигуудые гү, али техническэ хэрэгсэлнүүдэй ашаар хэгдэһэн ябуулганууда түлөө —

гурбанһаа арбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа хэнээхэ».

«Статья 71. Үндэнэ яһанай ба зүһэ шарайн адли тэгшэ эрхые хазагайруулга

Үндэнэ яһанай гү, али зүһэ шарайн илгаа гаргалгын дайсан харша ябуулганууда үүдхэхэ, үндэнэ яһанай нэрэ хүндые доромжолон баһаха, тиихэдээ эрэнүүдыень сэхэ гү, али хаһтантуулжа хазагайруулха гү, али тэдэнэй үндэнэ яһанай ба зүһэ шарайн илгааһаа дулдыдуулан эрхэтэдтэ сэхэ гү, али тойруулан булюу байдал тогтоохо талаар зорюута гаргагдаһан ябуулганууда түлөө —

гурбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али хоёр мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ.

Тушаалта нюурай үүдхэнэн хүсэ хэрэглэжэ, хуран мэхэлжэ гү, али занажа хэнэн тиимэ ябуулганууда түлөө —

табан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али табан мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ.

Тус статьягай нэгэдэхи гү, али хоёрдохи хубинуудаар хараалагдаһан, булэг хүнүүдэй үүдхэнэн, тиихэдээ хүнүүдые алаһан гү, али тэдэнэртэ хушэр хүндэ аюул тохёолдуулһан ябуулганууда түлөө —

арбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа хэнээхэ».

2. Иимэ удхатай 70[1] болон 74[1] статьянуудаар кодексые нэмээхэ:

«Статья 70[1]. Түрэн түрэдэ зүрюу харша гэмтэ ябадалнуудые үүдхэхэ уряануд

Эхэ орондоо урбаха, һүйдхэлтэ гү, али тагнуулай ябуулганууда түлөө —

гурбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али хоёр мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ.

«Статья 74[1]. Түрэнэй зургаануудые ба ниитын эмхинүүдые дороржолон баһалга гү, али нэрэ хүндыень бууруулга

СССР-эй Арадай депутадуудай съездээр гү, али СССР-эй Верховно Советээр байгуулагдаһан гү, али һунгагдаһан түрэнэй засагай дээдын зургаануудые СССР-эй түрэнэй засаг захиргаанай дээдын зургаануудые, түрэнэй ондоо зургаануудые, СССР-эй Арадай депутадуудай съездээр гү, али СССР-эй Верховно Советээр һунгагдаһан гү, али баталагдаһан, тэрэшэлэн хууляар хараалагдаһан гуримаар байгуулагдаһан, СССР-эй Конституциин үндэһөөр худэлжэ байһан ниитын эмхинүүдые, тэдэнэй ниитэ союзна зургаануудые олоной дунда дороржолон баһаһанай гү, али нэрэ хүндыень бууруулһанай түлөө —

гурбан жэл хүрэтэр болзороор эрхыень хаһажа гү, али хоёр мянган түхэриг хүрэтэр яла тохожо хэнээхэ».

3. 71 статьягай хоёрдохи хубида «онсо аюултай гүрэнэй гэмтэ ябадалнууд (64—73-дахи статьянууд) гэһэн үгэнүүдэй һүүлээр «хушэр хүндэ ушар байдалда үндэнэ яһанай ба зүһэ шарайн адли тэгшэ эрхэ хазагайруулга (74-дэхи статьягай хоёрдохи ба гурбадахи хубинууд)» гэһэн үгэнүүдээр нэмээхэ.

4. Кодекс соohоо 190[1] статьяе болюулха.

II. 1960 оной октябриин 27-ной РСФСР-эй Хууляар баталагдаһан РСФСР-эй уголовно-процессуальна кодексдо (РСФСР-эй Верховно Советэй ведомостьнүүд, 1960 он, № 40, ст. 592, 1986 он, № 23, ст. 638, 1988 он, № 48, ст. 1592 иимэ хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха:

1. 36-дахи статьяһаа, 126-дахи статьягай гурбадахи хубиһаа «190[1]» гэһэн тоонуудые болюулха.

2. 126-дахи статьягай гурбадахи хубида «74» гэжэ тоогой һүүлээр «74[1]» гэһэн тоо нэмээхэ, харин «64—70» гэһэн тоонуудые «64—70[1]» гэһэн тоонуудаар һэлгэхэ.

III Энэ Указые 1989 оной апрелиин 10-һаа хүсэндэнь оруулха.

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. ВОРОТНИКОВ.

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь С. ЧИСТОПЛЯСОВ.

Москва, 1989 оной апрелиин 8.

ТБИЛИСИДЭХИ БАЙДАЛ

(ТАСС). Республикэй үшөөл орёо байдалаар. Һүүлэй хархис этэгээдүүдэй булэглэлнүүдэй Тбилисидэхи байдал орёо түгшүүрилтэй. Энэхэнээ уламжлалтай Союзда зуны шэнжэтэй митинг-үдэр соо үргэлжэлэй гэмээр лэ апрелиин нүүн Грузиин Советэй байдалда Һүйдхэлтэ хүн зон ороһон байгаа.

Тбилиси, республикин бусад хото городуудта, районуудта морально-политическэ байдал үшөөл шахардуу шанга байна, тиимэһээ тэрэнние түни түбшэн болгохын тула хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха эрилтэ Центральна Комитедэй талнууд тохёолдоо. Энээнһээ уламжалан, зарим предприятинуудта худэлмэриин халаанай эхин хойшолуулагдаһан, городой зарим албан зургаануудай жэгдэ һайн худэлмэридэ һаад тойбо татадаг булэгүүдэй харата ябуулганууд эдэбхижүүлэгдэнэн байгаа.

Грузиин Компартиин Центральна Комитедэй бюрогой заседани апрелиин 10-да болоҗо, республика дотор, тэрэнэй ниислэл хотодо тохёолдоһон байдалда хабгатай асуудалнуудые хаража үзэбэ.

Тбилиси, республикин бусад хото городуудта, районуудта морально-политическэ байдал үшөөл шахардуу шанга байна, тиимэһээ тэрэнние түни түбшэн болгохын тула хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха эрилтэ Центральна Комитедэй бюро табиха зуураа, оршон байдалые партийна, совет болон хуули хамгаалдаг зургаанууд гол түлэб хинана гэжэ тэмдэглээ.

Хархис этэгээдүүдэй хуули ёһондо таарахагүй эрилтэнүүдтэ шанга харюу үгэжэ, республика соохи байдалые тогтуурритай һайн болгохо талаар бухы хүсэлэл оролдолгонуудые гаргахыень Центральна Комитедэй бюро партийна ба совет зургаануудай, министерствэнүүдэй, албан зургазнуудай, Тбилисиин болон бусад нютагуудай предприятинууд ба эмхи зургаануудай худэлмэриилэгшэдтэ, партийна эдэбхитэдтэ даалгаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Г. П. Разумовский заседанида хабаадаба.

Энэл үдэр нухэр Э. А. Шеварднадзе республикын эрдэмэй ба зохёохы интеллигенциэй уулзаба. Тэрээн дээрэ тохёолдоһон байдалые зүбшэн хэлсэжэ, зохихо сэгнэлтэнүүд үгтэһэн, иимэ байдалһаа гараха гаргы замууд тодорхойлогдоһон байгаа.

Грузиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. И. Патиашвили уулзалгада хабаадаа.

Грузиин Компартиин ЦК, Грузиин ССР-эй Верховно Советэй Президиум болон Министрнүүдэй Совет Тбилисидэ Правительствын байшангай дэргэдэхи талмай дээрэ гурим буса ябуулганууда үедэ алуулһан, хохидоһон хүнүүдэй булэнэртэ, түрэлхидтэ, дутынь хүнүүдтэ гүнэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлээд, апрелиин 11-ниие шаналал гашуудалай үдэр гэжэ соносхобо.

КПСС эн XXVII съездын шийдхэбринүүдые бэелүүлхын түлөө

ТЭНСҮҮРИИЕНЬ ОЛОХО, ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭХЭ

Партийн обкомой ябуулдаг эмхидхэлэй, политическэ худэлмэри тоосоото үе соо республикын социально-экономическа гол шухала асуудалнуудые шийдэхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэнэн байгаа гэжэ партийн областиной XXXIV конференци дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. Арадай ажахын һалбаринуудые, тэрэ тоодо барилгын комплексые хүгжөөхэ, Байгал далай шадархи байгаалинн нөөсэнүүдые хамгаалха, зүбөөр хэрэглэхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хүн зонине хангалгые һайжаруулха хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ.

1988 ондо промышленна бүхы предприятинуудай хахадынь шахуу өөһэдөө өөһэдыгөө мүнгэ зөөреэр хангаха, ажахын дүүрэн тоосооной гуримаар ажаллаһан байна. Хэды бэрхэшээлэй байбашье, ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда худэлһэн эдэ предприятинууд гол түлэб һайн үрэ дүнгүүдые түйлаа. Гэхэ зуура тэдэнэр гаргадаг продукциингаа шанар эли бодо һайжаруулаагүй, гаргашаяа доошолуулжа шадаагүй, тиигэжэ ашаг олзо горитойгоор абаагүй байна. Үнгэрэгшэ жилдэ дайралдаһан эдэ дутагдалнуудые дахин дабтахагүйн тула ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримай ашаг үрые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ болоно. Республикын экономико байгша онһоо шэнэ шэнжэтэй болохо байна. Тусхайлбал, ажахынууд хоорондын сэхэ харилсаан тогтоогдохо, оптово худалдаа наймаан, хүн бүхэнэй оруулха хубита, аша тузые урмашуулха, худэлмэриин шанар, журам, харюусалга дээшэлүүлхэ, арендэ подрядые нэбтэрүүлгэ үргэдхэхэ, экономическа харилсаануудай шэнэ онол арганууд хүгжөөгдэхэ юм.

Экономическа, социальна хүгжэлтын 1989 оной түсэбэй онсо илгаань гэхэдэ, тэрээн соо социальна һалбаринда горитой анхарал хандуулагданхай. Ушар нимэһээ үйлэдбэриин, социальна һалбаринуудые нөөсэнүүдээр шэнэ өөһоор хубаарилан хангаха хэрэгтэй. Экономико эршэтэйгээр хүгжөөһэнэй, үйлэдбэрилдэг продукциин, национальна олзо оршын үргэлтын эршэ шангадхаһанай ашаар энэ зорилго бэелүүлэгдэмээр. Экономико социальна шэнжэтэй болгохын тула үйлэдбэриин фондиуудые техническэ талаар эзбсэгжүүлхэ, «Б» бүлэгэй промышленностиин үргэлтын эршэ шангадхаха, дүүргэгдэгүй барилгануудей, үйлэдбэриин нөөсэнүүдэй хэмжээе доошолуулха, нөөсэнүүдые алмаха хэмжэнүүдые бэелүүлхэ хүнгэн бэшэ зорилгонуудые дүүргэхэ хэрэгтэй гэжэ. Иигэжэ социальна, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һүүри хүгжөөгдэхэ ёһотой. Манай эрхэ байдалда энэ зориляго хэр дүүргэжэ боломорр гэшэб? Үнгэрэгшэ жилэй эсэстэ республикын экономикодо тохёолдоһон байдалые шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ үзөөд, энэ асуудалда харюу үгэмөөр. Хэнэйшье мэдэһээр, байгша ондо промышленность, арадай ажахын бусад һалбаринууд ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда бүтэдөөрөө орожо дүүрэхэнь. Предприятинуудай, нэгэдэлнүүдэй үйлэдбэриин түсэб соо гүрэнэй захилай удельнэ хуби эрид баа болгогдоо гэшэ. Мүнөө ажалша коллективүүд эдэбхи үүсхэл гаргаха ехэ арга боломжотой болоо. Баталһан хэлсээнэй ёһоор продукци худалдаха түсэбөө дүүргэгүй предприятинуудай тоо жилэй эсэстэ олошороо гэжэ, промышленностиин байдалые дарахада, эли болоно. Тэдэнэрэй тоодо Нютагай промышленностиин министерство, «Забайкаллес» нэгэдэл, Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинат, локомотив-вагон заһабарилгын завод болон бусад предприятинуд ороно. «Бурятфеммаш» нэгэдэл, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод үйлэдбэриин хүсэнүүдые дүүрэнээр ашагланагүй. Гол фондиуудай эдэбхитэй хубине шэнэлэлгын дүнгүүд зэр эмсэгүүдээр эзбсэгжүүлхэ талаар тусхай зорилготой программанууд соо хараалагдаһанһаа доогуур байна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар үйлэдбэриин хэмжээнэй үргалта туйлаха гэжэ хараалагдаһан аад, үнэн дээрээ шэнэ түхэлэй продукци ашаглажа, үнэ сэнгыень дээшэлүүлжэ туйлагдана бшуу.

Агропромой предприятинууд үнгэрэгшэ жилдэ бүхыдөө яһала һайн үрэ дүнгүүдые туйлаашье һаа, овощ, хартаабха суглуулха түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй. Мүн жилэй туршада түгөл, поршоонхо олсор гарэтуулаа. Ажахынууд хоорондо тогтоогдоһон сэхэ холбоон мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэнэгүй. Эдеэ хоолой, болбосоруулгын промышленностиин, складай ажахын худэлмэридэ урданай дутуу дунданууд үзэгдэнөөр. Худеегэй социальна программе хангалтагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ. Энэ, мүн агропромышленна комплексын промышленность хүгжөөхэ программанууд республикын хүн зоной үргажа бейе социальна эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые ханганагүй. Тиимэһээ худее ажахые хүгжөөхэ нэмэлтэ капитальна һомололго олохоһоо гадна тэрэниие гүйсэд дүүрэнээр ашаглаха арга олгохо хэрэгтэй.

Манай республика хүгжэнги гэр байрын жасагүй, социальна һалбаригүй гээшэ. Олон тоо, баримтануудаар энээниие гэршэлмээр. Элдэб шалтагаануудһаа боложо, нимэ гээгдэлдэ ороһон байна. Гэбшье гол шалтагаанние нэрлэбэл, барилгын үндэһэ һүүри муу, олоихи шэнэ предприятинуудые бодхооходоо, комплексноор барилгын гурим будүүлигээр хазагайрулга болоно. Илангаяа һүүлэй 20—30 жилэй туршада нимэ ушарнууд үзэгдэнэн байха юм. Республикын Верховно Советэй сесси дээрэ байгша оной гүрэнэй түсэб зүбшэн хэлсэхэдээ, депутадууд энээн тухай һаная зобонгөөр хэлээ һэн. Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ зоолой, хүн зоной хэрэглэмжэ хангалгын эмхинүүд материально-техническэ муу үндэһэ һүүритай һэн тула ажаллшадай хэрэглэмжэ гүйсэд хангажа шадаагүй. Элдэб янзын баазануудта оньһожоруулагдамал складуудые бариха асуудал хурсаар табигдана. Тэрэ тоодо Ростекстильторгын, кооп-торгын баазанууд, универмаг, ажаһуудалай орёо техникэ заһабарилдаг түсхайлагдамал предприяти болон бусад объектнүүд ороно. Базова эмхи зургаануудынь муугаар хүгжөөгдэжэ, элүүрые хамгаалгын, социальна хангалгын һалбари гээгдэлдэ ороо. Республикын эмшэлгын 185 эмхиин 35-ниинь түсхай байратай, 20 процентнь котельнэһээ дулаасуулагданагүй, хахадынь шахуу уһа дамжуулдаг сорогоор, канализацияар хангагдаагүй.

Арадай эрдэм һурелсалай, эрдэм ухаанай һалбарида ашаг үрэтэй хэмжээнүүдые абахаар шийдхэгдээгүй асуудалнууд бии. Дунда һургуулиин һурагшадай дүрбэнэй нэгэ хуби хоёрдохи, гурбадахи халаанда һурана. 20 мянган шахуу хүүгэд ясли-садта ябаха аргагүй байнаар. Эрдэмэй эмхи зургаануудай үндэһэ һүүри хангалтагүй байдалтай. Геологиин институдай болон бусад объектнүүдэй барилгые эхилхэ асуудал шийдэгдэнэгүй. Соёлой эмхи зургаануудай үндэһэ һүүри тон хангалтагүйгөөр ашаглагдана. Ямар арга боломжоор хүдөөгэй зарим айлнууд газаагаа мал үшөөл баринагүй. Областиин урдахи районуудта нимэ айлнууд илангаяа олон. Тэжээлэй баазе һуле, һайн бэлшээри үгы. Жэшээнь, нёдондо жилдэ эндэхи нютагуудта ороһото болон тэжээлэй ургамалнуудей ургаса муу байжа, дутуу абтаа. Ниитын малда хэрэгтэй үбһэ тэжээл олохон ажахынуудһаа эрихэ баатай болоо һэн. Колхоз, совхозуудта тэжээлэй ургамалнуудай полиие ургэдхэжэ, айлнуудай малые үбһөөр ба һолоомоор хүсэд хангаха хэрэгтэй гэжэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд тоолоно.

Зарим ажахынууд ажалай түлбэри болгон, ороһоо, корнеплод ба малда эдюулэгдэхэ бусад янзын продукци огто хэрэглэнэгүй.

Мүнөө дээрээ худеегэй хүн зон кооператорнуудта ехэ гомдолтой. Юуб гэбэл, тэдэнэр хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэнэгүй. Энээнтэй дашарамдуулан, Москаленскэ райгуйсэдкомой туруулэгшэ О. С. Губанова иигэжэ хөөрөө һэн:

— Манай районой хүн зон үлүү гараһан продукцияа худалдадаг. Тэд кооператорнууд юумэ угаадаг 500 гаран машина худалдаж боломжо хүнүүдта гоогуй. Тэдэнэ «үлэшэдэг». Газ магазинуудһаа дые, тэжээл отог дые ба газаахи хэдэг бусад онл гэнүүдые худалдаг хүшэр юм. Хоньг гэй хүн зоной үр үритэй.

Эдэ үгэнүүдыө абахаар.

А. П
ТАСС-ай т
Омск.

Комсомолой ажабайдал

ТУҺА НЭМЭРИЕЭ ОРУУЛ

Манай Хүрбын совхозой үйлэдбэриин элдэб һалбаринууд дээрэ дүн хамтадаа 180 гаран залуушуул худэлнэ. Тэдэнэй дундаһаа 87-ниинь комсомолой гэшүүд юм. Эдэ нүхэднай хаанашье, ямаршье ажал эдэбхитэйгээр, үүсхэлтэйгөөр бүтээнэн лэ байдаг гээшэ.

Комсомолшуудаймнай өхэнхи хубинь мал болон газар таряанай ажалда хабаатай худэлмэри хэдэг. Комсомол зургаан хүбүүд, басагаднай хонишоноор ажаллана. Владимир Мухамедгалеев Света һамгантаяа суг эхэ хонидой отара даажа абаад, гэр бүлын подрядаар худэлжэ, хурьга абалгын халуун хаһые амжалтатайгаар үнгэргэжэ байна.

Ажахымнай Тохорюугтын отделенидэ Бальжинима Ринчиновэй бүлэ баһал һайнаар худэлнэ, түлгэнүүдые харууһална. Энэ жилэй үбэлжэлгые бараг үнгэргэжэ, ондо орожо байна. Үнгэрэнэн шанга хуйтэнэй үедэ нэгэшье толгой хони гарэалуулаагүй. Намарай налгай сагта хонидоо һайнаар тэнжээн таргалуулһаниинь эндэл харагдаа бшуу. Тээмэндэ Бальжиниматай уулзажа, ажал хэрэгээрнь һонирхоходом:

— Түлгэнүүднай яһала тобир тарган үбэлөө үнгэргэжэ байна. Газаамнай үбһэн, һолоомоншье элбэг. Наруули үдэр-нүүдэ түлгэнүүдээ бэлшээдэгбди. Нэмэлтэ түлбэри абалгаар, нооһо хайшалалгаар түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэхээр һанаан бии,— гэжэ комсомолой гэшүүн Б.-Н. Ринчинов хэлээ һэн.

Совхозой үнинэй хонишон Константин Александрович Дыреновэй хамтын подрядай онол аргаар худэлдэг бригадын бүридэлдэ комсомолой гэшүүн Ринчин-Нима Бадмаев ороно. Тэрэ оролдосо ехэтэй, ажалдаа һайн хандасараа, үниһэй хонишодой дүй дуршэл халан абажа, бэрхэшүүлэй тоодо орожо ябана.

Манай совхозой түрүү һаалишадай дунда Нонна Журавель, Зинаида Ихиритова, Лариса Еремеева, Ульяна Будаева болон бусад ябана. Эдэмнай бултадаа комсомолшууд юм. Залуугай залитайгаар худэлэн, үйлэдбэри дээрэ үндэр амжалтануудые туйлана. Жэшээнь, Могойн фермын залуу һаалишан Нонна Журавель энэ жилэй түрүүшын удэрнүүдһээ габшагай шангаар ажаллана. Тэрэ үнгэрһэн хоёр һарын дүнгүүдээр үнеэн бүриһөө һу ехээр һаажа, Хорингоо районой түрүү арбан һаалишадай тоодо орожо шадаа.

Тээгдын фермын эрхим һаалишан, районно Советэй депутат Ульяна Будаевагай нэрэ обог нютаг нугадаа мэдээжэ болонхой. Тэрэ үнгэрэгшэшье жилэй хугасаа соо һайнаар худэлжэ, бусадтаа эрхим жишээ харуулаа бэлэй.

Тиин түрүү һаалишад Н. Журавель, У. Будаева гэгшэдэй нэрэ хүндэдэ Ажалай Алдар солын Улаан туг үргэгдэнэн, мүнгэн шангууд, магтаалай грамотанууд барюулагдаһан байна.

Совхознай тракторно-таряан ажалай хоёр бригадатай юм. Тээгдэдэхи бригадыемнай комсомолой гэшүүн Сергей Валеев хүтэлбэрилнэ. Тэрээнтэй суглаа Александр Журавель, Гаяс Закиров, Раиф Загидулин, Владимир Рачинский, Сергей Разумов, Алексей Чернышев гэгшэд ажаллана. Эдэ комсомолшууд даажа абаһан техникэдээ, газартаа бодото эзэн ёһоор хандажа һураа. Үнгэрэгшэ жилдэ муу бэшээр худэлжэ, хараалагдаһан даабаряа дүүргэжэ шадаһан байна. ТаряаланГуудайнгаа талмайн гектар бүриһөө 19,2 центнер ороһото ургамалнуудай ургаса хуряажа абаа юм. Мүнөө С. Валеевэй бригадын гэшүүд хабарайнгаа тарилгада хүсэд бэлэдхэлтэйгээр хүрэжэ ерээ. Хамаг оньһон техникэнь заһабарилагдажа, жэрысэ табигданхай. Үрэһэ хүрэнгэньшье тарилгын хэмжээндэ хүргэгдэнхэй.

Нүгөөдэ — Тохорюугтадахи бригадыемнай комсомолой гэшүүн, Афганистанда алба хэһэн механизатор Базыр Дашинимаев хүтэлбэрилиэ. Эндэхи механизаторнууднай үгтэйэн техникээ ходол бүрин бүтэн байлгадаг. Ямаршье ажал даалган үгэхэдэ, саг соонь шанартайгаар бэелүүлдэг.

Ажахын үхэршэдэй дундаһаа комсомолшууд Эрдэм Лундуков, Михаил Андреев гэгшэд онсо шалгарна. Эдэнэрнай дүршэлтэй малшадай тоодо орожо ябаһан зон. Зунай дулаанай хүрэжэ ерэхэдэ, үхэр малаа туужа, холын хадалиг бэлшээридэ гаргадаг. Тэндэ гурбан һара шахуу ябажа, август һарын эсэс багаар үбэлжөөнүүдэйнгөө бууса шадарай бэлшээринүүдтэ хүрэжэ ерэдэг гээшэ.

Манай совхознай хоёр отделенитэй гэжэ хэлээ һэм. Хоюуландань комсомолой бүлэгүүд эмхидхэгдэнхэй. Тохорюугтадахи бүлэгые механизатор ВЛКСМ-эй ЦК-гай тэмдэгтэ хүртэнэн Манзан Баторов хүтэлбэрилнэ. Эндэхи бүлэгнай тусхай түсэбөөр худэлмэрэз ябуулдаг. Нютагай залуушуул түрэл һуриниаа болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ анхаралаа ёһотоор хандуулна. Залуушуулай эдэбхитэй ажалай хүсөөр хүн зоной байра байдал һайжаруулха, болбосон түхэлтэй болгохо аргатайбди гэжэ комсомолшууд ойлгоно.

Тохорюугтын залуушуулай ниитын худэлмэридэ нютагай наймаһ жилэй һургуулиин багшаһ... бэшэг, мэдүүлгэ ...дол барижа, элдэб ...хандалгань совет ...итутцяар батадхаг... ...нүүдэйнь нэгэн бо... ...ушаалта хүкүүд ...ралтайгаар хан... ...ла олон. Лутов... ...хүтэлбэрилгэ... Виктор Цырен... Пурбуев, Мих... Владимир Базар... худэлмэриин онол ...эдтээ суглаа ...ыам һайжаруулга ...шалангуудай ...абаад, арендэ ...гуримаар ажалл... дээ. Мүн эдэ ...ыг гектар тарм... ...тай. Тэндэ нэг... ...мал ногоо тар...

Манай ажахы... ...луушуулай ажа... ...шаалтай ажал г... ...нагүй хаш. Тиим... ...данууд дайрал... нэй түрүү эзэрэ... ...ла зарим шадг... ...нагүй хаш. Тиим... ...рим нэгэ залуу... ...даһаа үйлэдбэри... ...эбдэхэ, ниитын ...муугаар абажа ...үзэгдэнэ. Эдэ ...талаар комсомо... ...элдэб хэмжэнүүд...

Ф.

Хоринн райо... совхозой комитедэй...

...ын ...ыг ...ыг ...ыг

ЗҮБ ШИИДХЭБЭРИ АБАХА

БА ХУУЛИ

Попов ажалша коллектив соо тогтоогдоhон гэр байра абаха эзэлжэе хараадаа абангүй, сберкассын бухгалтер А. Ф. Жинчин гэдэгтэ гурбан таhалгатай байра үгэхэдее, гэр байрын хуули бүдүүлигээр хазагайруулhан байна. Тиихэдэнь сберкассын худэлмэрилэгшэдэй дундаhаа эзэлжэндэ түрүүшын болоод байhан худэлмэрилэгшэ А. Д. Новолодскаянь гомдолтой үлее бшуу. Тэрэ мүнөөшье хүрэтэр байра абаадуй. Тиимэhээ нютагайнгаа болон түбэй зургаануудта, хэблэлдэ тэрэ гомдол бариhан байна. Гурбан жаахан үхибүүдтэй Новолодскаягай гэр бүлэ 20 дүрбэлжэн метр талмайтай үмсын гэртэ үнинэй байрлана. Иигэжэ зарим хүтэлбэрилэгшэдэй гэр байрын хуули ёно бүдүүлигээр хазагайруулдагhаа боложо, эрхэтэдэй гомдол бариха үшарнууд олон болоно.

Үшее нэгэ тад ондоо жэшээ. Москвагай областьдо ажаhуудаг Г. Г. Репина гэгшэ «Сурхайта Нуур» гэжэ аяншалгын бааз материально-техническэ үндэhэ hуурин хангалтагүй байhан тэндэхи худэлмэрилэгшэдэй бүдүүлиг аша гаргадаг тухай гомдол баряа. Тэрэнэйнь үндэhеер аяншалга болон экскурсиин талаар областной совет аяншалагшадые хангалгаяа hайжаруулхын тула бодото хэмжэнүудые абаhан байна. Тодорхойлходо, богонихон сагай хугасаа соо тэндэ заhабарилга хэгдээ, электролинийь заhагдаа. Амаржа байгшадые гомдохооhон худэлмэрилэгшэ Осокина ажалhаа гаргадаа.

Ажалшадай гомдолнуудта анхаржа, хуулитай зохилдуулан, бодото хэмжээ абаха хэрэгтэй гээд мэдэхэгүй хүтэлбэрилхы тушаалтад мүнее сагта олдохогүй. Харин үнэн дээрээ нимэ үзэгдэлнүүдтэй, нимэ хандалгануудтай үсөөн бэшэ дайралданабди.

Эздын районhоо, жэшээлхэдэ, эрхэтэн Н. Г. Вершинин бэшэхэдээ, Эздын бэлэдхэлэй конторын хүтэлбэриин автомобиль хубаарилха эзлжээгээ баримталаагүй тухай мэдэхээ hэн. Тэрэнэйнь үндэhеер эзмэтэ зониие харюусалгада хабаадуулха гээд райпогой правленидэ дурадхагдаа hэн.

Кабанскын райгуйсэдкомой үйлэдбэриин бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ В. В. Дмитриев тушаалта эрхэнүүдээ хэтэрүүлжэ, райсоведэй гуйсэдкомой шиидхэбэреэр зорюуталагдажа үгтэhэн газарта эрхэтэн Г. Ф. Пневой хэрэглэхэ гэхэдэнь огтолон хориhон байгаа. Нухэр Дмитриевэй хуули буса ябэдал прокуратурын зүгhее бүрүүшаагдаа hэн.

Гэхэ зуура, заримдаа эрхэтэдэй зүгhее үндэhэгүй гомдолой орохо ушар баhал тохёолдодог. Бэшүүрэй районhоо эрхэтэн Ф. И. Тимофеев мэдүүлгэ барихадаа, ажалhаа хуули бусаар гаргагдааб гэжэ гомдоhон байгаа. Прокуратурын шалгалта хэхэдэ, районой нөөсэлэлгын банкын отделениин эрхилэгшэ байhан Ф. И. Тимофеев өөрөө худэлмэридее нилээд дүтагдалтай байхаhаа гадна ажалдаа архи үгаад ерэдэг, ажалай журам эбдэдэг, худэлмэрилэгшэдтее будүүлигээр хандадаг хүтэлбэрилэгшэ байшоо hэн. Харин бэшэhэн бэшэгээрнь тухайлхада, бараг хүтэлбэрилэгшэ шэнгеэр харагдаhан аад, шалгалта хэхэдэ, тед ондоо хүн байгаа бшуу.

Тимофеев мэтээр үнэн зүбэй түлее «тэмсэгшэдтэ» харюу боломоор hайн хэрэгсэл бии. Энэ юун бэ гэхэдэ—тэдэнэй тухай олондо мэдүүлхэ, хеерэхэ хэрэгтэй. Ажалша коллектив соонь бэшэhэн баримта бухэниинь шалгаха, элирүүлхэhээ гадна ямар зорилготойгоор худалаар бэшэhэн тухайнь шангаар асууха хэрэгтэй. Хэрбээ тэдэ эрхэтэдэй хардаhан, худалаар хэлэhэн байбалнь, уголовно харюусалгада хабаадуулха шухала.

Ажалшадай бэшэгүүд болон гомдолнуудта зарим нэгэ хүтэлбэрилэгшэд хайша хэрэгээр хандажа, тэдээндэ харюу үгэхэгүйhее гадна удаан саг соо хэмжээ абадаггүй байха юм. Жэшээлхэдэ, Улаан-Удэ хотын Банзаровай үйлсэдэхи 2-дохи байрын халуун үнанайнь хоолой тэhэрээд, гэрэй эзэн эхэнэр Н. Н. Казанцева гэдэг гэр байрын управленидэ (начальникынь Н. Назаренко, ахамад инженер А. Л. Андреев) нэгэтэ бэшэ хандаа. Тиигэбшье hаань, бухэли hарын турша соо хэмжээн абтаагүй байгаа юм. Энэ хугасаа соонь тэрэ айлай шала hалаа. Назаренко шалыеньшье заhуулжа үгеегүй. hүүлэй hүүлдэ партийна болон совет органнуудай, мүн прокуратурын хабаадалгатайгаар бухы дутуу дундануудые усадхагдаа hэн.

Эрхэтэдэй гомдол барилгын гол шалтагаан юун бэ гэхэдэ, тэдэнэй хуули ёно hайн мэдэхэгүй байhан үшар болоно гэжэ бодото байдал харуулна. Тиимэhээ бүгэдэ ниитын юридическэ hуралсал улам эдэбхитэйгээр ябуулха шухала.

Прокуратурада гомдол, мэдүүлгэ ба дурадхал оруулhан совет хүн бухэн тэрэнэймни үндэhеер үнэн зүб шиидхэбэри абтаха гэжэ лаб этигэхэ зэргэтэй.

М. ТРОФИМОВА,
республикын прокуророй туhалагша.

ЭРДЭМТЭН, БАГША

Тэбхэр далан табан жэлэй саана Усть-Ордын автономито округой Оhын районой Хайга hууринда юрын таряашанай бүлэдэ арбан наймадахи үхибүүниинь түрее hэн. Тэрэ хадаа ерээдүйн эрдэмтэ, РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша, Буряадай багшанарай институдай профессор Михаил Петрович Хамаганов байгаа.

1929 ондо арбан дүрбэтэйдее хүбүүн Эрхүүгэй 5-дахи долоон жэлэй hургуулида hурахаяа абтаа hэн. Жэл үнгэрөөд байхада, ВЛКСМ-эй гэшүүн болоо. hуралсалаа түгэсхөөд, Эрхүүгэй багшанарай институдай дэргэдэхи найман hарын курсада hуража эхилhэн байна. Тэрэнэз дүүргээд, «Зүүн Сибириин комсомолец» гэжэ газетын редакцида худэлхэзэ эльгээгдээ hэн. Удаань «Хамтын ажахын түлее», «Магнитогорскын худэлмэришэн» гэжэ газетэнүүдтэ журналистаар худэлhэн юм. Алдар суута Магниткын коллектив залуу журналист, эдэбхитэй комсомолец М. Хамагановые дээдэ hургуулида hурахыень Москва хото эльгээгээ hэн. Дунда hургуулигүй хүбүүн институдта абтаагүй бэлэй. Гэхэ зуура ажалша суута коллективэй гуйлта хараада абтажа, удэшын курсада яба гэжэ дурадхагдаhан байгаа.

1936 ондо М. Хамаганов «Правда» газетын нэрэмжэтэ журналистикын бүхэсоюзна Коммунис институдта hурахаяа ороо hэн. Хоёр жэл болоод, институдай хаагдахада, Н. К. Крупскаягай нэрэмжэтэ Москвагай багшанарай областной институдта hуралсалаа үргэлжэлүүлээ. Институдай ород хэлэнэй болон литературын факультедэй студент болоhон буряад хүбүүн оролдосоехэтэйгээр эрдэм шудалдаг hэн. Тэрэ үедэ институдтэ орон соогоо мэдээжэ багшанар, эрдэмтэд М. Д. Эйхенгольц, Ф. Х. Власов, В. Р. Щербина гэгшэд заадаг байгаа.

Профессор Ф. Х. Власов хожомынь нигэжэ дурдадаг hэн: «Михаил Хамаганов, Алёша Улянов гэгшэдые би hайнаар hананаб. hуралсалдаа ехэ оролдосотой студентнүүд hэн». Институдта hураха үедее М. П. Хамаганов ниитын худэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, эдэбэ үлгэнуудые дүүргэдэг байгаа.

Институдаа дүүргээд, тэрэ аспирантурада hурахаар зуршалагдаhан юм. Экзаменуудаа тушаажа байхадань, Эсэгэ ороо хамгаалгын Агуухэ дэйн эхилээ hэн. М. П. Хамаганов бэеынгээ тамирай байдалаар сэрэгэй албанда татагдаагүй. РСФСР-эй Гэгээрэлэй арадай комиссариадай шиидхэбэреэр Буряадай АССР эльгээгдэжэ, Түнхэнэй районой Хэрэнэй hургуулиин директорээр худэлжэ эхилhэн байна. hүүлээриь райОНО-е даалгаар томилогдоо. Олон жилдэ багшаар худэлжэ, баяр дүй дуршэлтэй болоhон Михаил Петрович багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлдэг институдай директорээр зууршалагдаа hэн. Удаань Буряадай багшанарай институдта худэлдэг болоо. Эндэ худэлжэ байхадаа, эрдэм шэнжэлэлгын худэлмэридэ горитой анхаралаа табидаг болоhон байна.

Буряад арадай аман зохёол шэнжэлхэ талаар ехэ худэлмэри хэжэ, докторско диссертеци хамгаалаа hэн. Тэрэнь «Буряад аман зохёолой түүхэ» гээд нэрлэгдэhэн юм.

М. П. Хамаганов хамта дээрээ 180-яад эрдэмэй статья бэшэhэн байна. Буряад арадай аман зохёол болон литература шэнжэлхэ талаар худэлмэриеэ аяар табяад жэлэй туршада Михаил Петрович эсэшэ сусашагүйгээр ябуулна. Буряад литература шэнжэлэгдэдэ эгээл түрүүлэн М. П. Хамаганов ород, буряад литературануудай харилсаа холбоон тухай шухала асуудал табиhан, шэнжэлжэ эхилhэн габьяатай. Тиихэдэз буряад литературын хүгжэлтэдэ ород литературын үзүүлhэн үүргэ нүлеен тухай асуудалые илангаяа гүнзэгыгеер шэнжэлhэн юм. Энэ талаар Пушкин, Крылов, Шолохов, Вс. Иванов болон бусад тухай олон тоото статьянуудые бэшэhэн байна.

Шэнэ зохёолнууд тухай hанамжануудаа профессор М. П. Хамаганов хэлэжэ байдаг. Эрдэмтын статьянууд манай республикаhаа гадна, Эрхүүгэй, Шэтын областьнуудта, Новосибирск, Казань, Москва, Владивосток хотонуудта газетэ, журналнуудта толилогдодог. Энэ хадаа буряад совет литературатай ороныйгоо эндэб үндэhэ янатаниие танилсуулха талаар ехэ удха шанартай гээшэ.

М. П. Хамагановай литература шэнжэлхэ, шүүмжэлхэ худэлмэриинь нэгэ шухала шэнжэ онсолмоор. Юуб гэхэдэ, зохёолнуудые шэнжэлхэдээ, удхаараа мүнее сагтай хэр эзргэ зохилдомоор асуудалнууд табигданаб гэжэ нэн түрүүн анхардаг заншалтай. Жэшээнь, Д. Эрдынеевай «Ехэ уг» гэжэ роман тухай бэшэхэдээ, заводой цех оньhожоруулгые, булад ехээр хайлуулхын түлее худэлмэришэдэй болон хүтэлбэрилэгшэдэй тэмсэлые онсолон тэмдэглэнэ. Тиихэдээ ажалша коллектив, тодорхойлбол — буряад худэлмэришэн Балта — эрдэмэй-техническэ хүгжэлтын түлее шударгы тэмсэлшэн гээд онсолно.

К. Балковай «Хүүргэ» гэжэ романиие, А. Щитовой «Туда, где Люси» гэжэ туужые М. П. Хамаганов шүүмжэлхэдээ, мүнее сагай шухала асуудалнууд зохёолнууд соо дайрагданхай гээд тэмдэглэнэ. Оршон тойронхи байгаалияа аршалан хамгаалха асуудал хадаа шухалын шухала гээд шүүмжэлэгшэ тодорхойлно. Энэзнhээ гадна В. Корнаковой, М. Осодоевой, Г-Д. Дамбаевай, М. Жигжитовэй, О. Серовагай, Ц. Галановай зохёолнуудые М. П. Хамаганов шэнжэлhэн байдаг.

Эдэ үдэрнүүдтэ далан табан наhаяа гуйсэбэшье, Михаил Петрович Хамагановай хүсэ шадал, эрмэлзэл зориг жаахашье бууравгүй, зохёохы талаар түсэбүүд олон. Буряадай уран зохёолшодой болон поэдүүдэй номууд тухай шүүмжэлхы шэнэ статьянуудаа бэшэжэ дүүргэжэ байнхай.

1945 онhоо КПСС-эй гэшүүн М. П. Хамаганов ниитын худэлмэридэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсаhаар. Урдань нэгэтэ бэшэ кафедрын партбюрогой секретаряар, «Знание» бүлгэмэй эхин организацийн түрүүлэгшээр, хэлэ, бэшэгэй багшанарай методическа семинарай хүтэлбэрилэгшеер hунгагдажа, ханамжатайгаар, үрэ түгэсөөр худэлмэрилдэг hэн. М. П. Хамаганов институдай залуу эрдэмтэдтэ эрдэмэй шэнжэлхы худэлмэридэнь туhаламжа үзүүлдэг байна. Дунда hургуулинуудай багшанарта, институдай студентнүүдтэ Михаил Петровичой монографинууд, статьянууд туhа хүргэдэг юм.

М. П. Хамагановые 75 наhа хүрэhэнтэйнь дашарамдуулан, суг худэлдэг нүхэдэйнь зүгhее халуунаар амаршалаад, эрдэм-шэнжэлэлгынь ажал ябуулгада сааашанхи амжалтануудые хүсэхэ дурен хүрэнэ.

В. МАХАТОВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат, доцент.

«АФГАНЕЦУУД»

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1983 оной январийн 17-до баталан абаhан тогтоол соо интернационалист сэрэгшэдтэ хүнгэлэлтэнүүдые олтохо тухай хэлэгдэнхэй. Тогтоолой удха тобшохоноор hануулбал, нимэ байна. Афганистанда алба хэзэ бусаhан хүбүүд түрүүшын эзлжэндэ гэр байраар хангагдаха ёнотой. Дээдэ hургуулида конкурсhоо гадуур абтаха эрэгэтэй. Амаралтын байшангуудта, санаториинуудта хүнгэлэлтын гуримаар эльгээгдэхэ эрхэтэй.

Тогтоолой абтаhаар зургаан жэл үнгэрее. Тиин тогтоолой шиидхэбэриинүүдые дүүргэхэ талаар энэ хугасаа соо республикадамнай хэр эзргэ худэлмэри ябуулагдана хеб?

Сэрэгэй албанhаа бусаhан хүбүүд мүр мүрее хараад лэ, ами амярее хубиннгее хэрэг эрхилээд ябаагүй. Тэдэнэр ооhэдынгее эдэбхи үүсхэлээр hургуулиин наhанай хүбүудые суглуулжа, hорилго хэдэг болоо hэн. Тиигэжэ Улаан-Удэдэ сэрэгэй-патриотическа клубууд бии болоhон юм. Мүнее үедэ нимэ 7 клуб тоологдоно. Нэрлэбэл, «Лидер», «Авангард», «Флагман», «Маяк», «Каскад», «Альфа», «Гюйс» болоно. Тэдэниие хүтэлбэрилдэг 15 хүбүүд сэрэгэй-патриотическа нэгэдэлэй штаб бүридхэнэ. Улаан-Удын юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта, техническэ мэргэжэлэй училищинүүдта hурадаг 300 гаран хүбүүд клубуудай гэшүүд болонхой. Клубуудай гол зорилго гэхэдэ, залуушуулые сэрэгэй албанда бэлдэлгэ мүн болоно. hуралсалай жэлэй үедэ хүбүүд буугаар буудажа hурадаг, спортын элдэб зүйлнүүдээр бэлэ hоридог байна. Зунай амаралтын hарануудта Дээдэ-Саянта гэжэ газарта сэрэгэй лагерь эмхидхэгдэдэг юм.

СЭРЭГЭЙ-ПАТРИОТИЧЕСКА нэгэдэлые Станислав Киселев хүтэлбэрилдэг юм. Шэтэдэ түрэhэн, удэhэн энэ хүбүүн Улаан-Удэ эзежэ ерэhээр жэлhээ үлүүтэй боложо байнхай.

— Эндэ эзежэ ерэзд, аяар хахад жэл соо пропискада ороже шадаагүй hэм. Мүнее хадам эжынгээ гэртэ байрланабди. Би басагатайб. Гэр байра абаха эзлжээмни 333-дахи юм,— гэжэ С. Киселев хеерэнэ. Худэлмэридэнь үзэгдэдэг бэрхэшэлэлнүүдые бултыень тоолоходонь, барагдашагүй гэхээр олон байгаа бэлэй. Жэшээнь, хэшээл, hорилго үнгэрэхэ байра, спортиена залууд үгы юм. Энэзнhээ боложо, 3000 түхэриггэ тренажер тодохохо арга олдоногүй.

ЛВРЗ-гэй электрослесарь Олег Бибищев хахад жэл соо 4 байра hэлгэлэн байна.

— Үнэн дээрээ бидэ ДОСААФ-ай, военкомадай, hургуулиин үүргэнүүдые дүүргэнэбди. Худэлмэрниемнай согсолжо, манай орондо дээдэ зургаанай үмэнэ тэдэнэр тоосодог. Харин ямаршье туhаламжа үзүүлдэггүй юм,— гэжэ О. Бибищев хеерэбэ.

Сэрэгэй-патриотическа нэгэдэлэй гэшүүд 14-дэхи дунда hургуули ерэзд, хүбүүдые hорихо, hургаха хусэлэнтэй байhаная мэдүүлээ hэн. Энэ үедэ hургуулиин директор Е. Н. Миронов амаралтада гараhан байгаа. Директорэй уялга дүүргэжэ байнан Д. Ф. Халтагаров тэдэниие дэмжэжэ, хэhэн худэлмэрнинь түлее шорой хамедаг хүнэй түлеehэ түлэхэ болобо. Интернационалист сэрэгшэдэй хэшээлнүүдтэ hургуулиин 60-аад хүбүүд дуратайгаар ябажа захалаа. Удахагүй ажалдаа гараhан директор орлогшынгоо шиидхэбэриие буруушаагаад, сэрэгэй-патриотическа нэгэдэлэй гэшүүдтэ түлеehэ түлэхээ арсаа hэн. Интернационалист сэрэгшэдэй олонхидынь гэр бүлэтэй, үхибүүтэй юм гэжэ бү мартая. 14-дэхи hургуулида хүбүүдые сэрэгэй албанда бэлдэхэ талаар худэлмэри үнгэрэгдэhеер.

Виктор Дашимолонов ЛВРЗ-дэ модошо дарханаар ажаллана. Гэр бүлеерее хадам эжытээ сугтаа Каландаришвили үйлсын 1-дэхи гэрэй 16-дахи байрада ажаhуудаг юм.

Хүнгэлэлтын гуримаар гэр байрын хойноhоо эзлжэндэ табигдаха hанаатай байгаа. Тиигээд энэ хэрэгээрээ заводой гэр байра хубаарилха талаар комиссиин түрүүлэгшэ И. В. Андреевтэ хандахадань:

— Наяар гэр байра абахаб гэжэ дэмы бү найда. Афганистанhаа амиды мэндэ бусаал хадаа, болоо гээшэ, ондоо үшее юун хэрэгтэйб? — гэжэ харюусаа гэхэ.

Леонид Коржевой ГАИ-да инспекторээр худэлдэг юм. Хоёр жэлэй саана гэр бүлэтэй болоо hэн. Алёна басаганиинь мүнее жэлтэй болонхой. Байрагүй дээрэhээ хубүүнэй хани Наташа Шэтын областьдо гэртэхиидэз байдаг hэн. Энэ үедэ Л. Коржевой нүхэдтее, танилнуудтаа эзлжээлэн саг зуура байрлажа ябаа. hүүлэй hүүлдэ нэгэ убгэнтэй ушаржа, гэртэнь байха зубшеел абаа бэлэй.

— Манайхиниие бэдэржэ хоёрдохиёо ерэбэб гэнэ гүт? Загарайн Шэмэ-Бэрээн ошоhоноо, үсэгэлдэр бусабабди. Николай Русин гэжэ хубүүнтэй нүхэрни багаhаа хойшо нүхэсдэг hэн. Суугаа сэрэгэй албанда мордоо hэн. Николай Афганистанда алуулаа. Эжы, аба хоёрынь бэе мүүтай юм. Абань дүлин балай, тиихэдэ эжынь hүүлэй жэлнүүдтэ мүүгаар хараадаг болонхой. Нютагтаа хоюулханаал ажаhуудаг дга. Сүлее сагай олдоходол ошожо, газаа досоохиёо хэхэдэнь туhалха гэжэ оролдогшобди. Хүршэнэрынь шадаха эзргээрээ туhалаа аабза. Тиихэдэ нютагай hургуулида пионернүүд, тимуровецууд бии юм ааб даа. Николай Русинай музей хэдэн жэлэй саана тэндэ эмхидхэгдэжэ эхилээ hэн. Миниин нүхэр сэрэгэйнгээ хубсаhа хунар музейдэ бэлэглэhэн юм. Тэрэ худэлмэрэй дуулаан хэгдэнгүй, мүнее болоходо хаягдашанхай. Шэмэ-Бэрээнэй засаг эрхые зонхилогшодойшье, hургуулиин багшанарайшье зүрхэ сэдьхэлые иимэ байдал зобооногүй ха.

1-дэхи СМУ-гай модошо дархан Юрий Гармажапов гэр булеерее Солдатский посёлогто багахан байрада ажаhуудаг. Юрий хоёр хүүгэдтэй.

УЛААН-УДЭДЭ хамта дээрээ 200 шахуу интернационалист сэрэгшэд ажаhуудаг. Нангин уялгаяа эрэлхэг зоримгойгоор дүүргэhэн эдэ хубүүд обществодо тон туhатай, худэлмэри мүнее ябуулна. Тэдэнэй hурган хүмүүжүүлдэг залуушуул үйлсеер зайгуултажа, хуулиа буса ябадал гаргадаггүй. Наhанайнгаа хусэхэдэ, шадамар бэрхэ совет сэрэгшэд болохонь лаб. Интернационалист сэрэгшэдэй дунда шархатажа, бэеын үбшэнтэй болоhон хубүүд үсөөн бэшэ. Теэд тэдэнэй хэнииньшье еорынгее дуреер, хүнгэлэлтын гуримые hамбаашалан, амаралтын газарнуудта, санаториинуудта аргалуулхаяа ошохогүй.

Улаан-Удын горисполком интернационалист сэрэгшэдые түрүүшын эзлжэндэ гэр байраар хангаха тухай тогтоолой шиидхэбэри хэр эзргэ дүүргэжэ байдаг хаб?

Д. ДАМБАЕВ,
манай корр.

Аха нютагай худалдаа наймаанай худэлмэриигэшэдэй дунда Ольга Данзанимаевна Маланова дүй дуршэлтэй. Түүнэй зондо налгай зоонэн хандасаараашье шалгардаг юм. Энэ нүхэр манай холын хадалинг нютагта аяар 1966 ондо ажаллахаяа ерэhэн юм. Тэрэ гэhээр нүхэр Маланова районой худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ таhалгаяагүй ажаллана. Олон жилнүүдэй хугасаа соо тэрэ нэгэ ажалда худэлжэ, баяр дүй дуршэлтэй болонхой.

Наймаалагша нүхэр Маланова совет худалдаа наймаанай ёно гурим hайн мэдэдэг, тэдэниие нягта наринаар сахидэг. О. Д. Маланова hүүлэй жэлнүүдтэ яhала урагшатай hайнаар ажаллана. Тэрэ ороддосото ажалайнгаа түлее Хүндэлэлэй грамотануудта нэгэтэ бэшэ хүртэнхэй.

Тэрэнэй ажалладаг «Юбилейный» гэжэ эдэ хоолой магазин hүүлэй үедэ түсэбее амжалтатайгаар дүүргэнэ.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: О. Д. Маланова ажалдаа.

Г. ЦЫБДЕНОВЭЙ фото.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮД

УРИНААР УГТАДАГ

Хэжэнгын хэлхеэ холбооной үзэлай худэлмэрилэгшэд шударгы түргэнеер ажалладаг юм. Телеграмма, бандероль гэхэ мэтые эльгээхэ гэхэдэ гү, али хүржэ ерэхэдэнь, абахаяа ошоходо, түргэнеер хангадаг. Почтын үнинэй худэлмэрилэгшэ Галина Хажимовада, залуу басаган Галида илангаяа баяртайбди. Орожо ерэхэдэш, налгайгаар, урин зуулгыгаар, зохидоор үгтадаг юм.

Газетэ, журнал аятайгаар илгаад, холин барингүй, hэлгэнгүй хүн зондо хүртэдэг Т. Титова, Я. Цыденова гэгшэдые еөрэгүй нэрлэхэм. Хэзээдэшье эдэнэр саг соонь бухы корреспонденци тараадаг. hунгалтын үедэ хүн зон газетэ, журналаа тэшэ ядан хүлеэдэг байгаа. Эндэхи телефонистнуудые еөрэгүй магтаалай үгеер дурдамаар.

Наhанайнгаа амаралтада гараhан бидэнэр почтын худэлмэрилэгшэдэй амжалта, бүри ехэ эдэбхитэйгээр худэлхыень хүсэнэбди.

БАЛМАСУ АСАЛХАНОВА,
ажалай ветеран.

ТАСС АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

ҮНДЭhЭН ШУХАЛА АСУУДАЛНУУДЫЕ ШИИДХЭХЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. С. Горбачевой хани ёноной албанай хэрэгээр Кубада оложо, хэhэн хеерэлдеонүүдэй дунгүүдтэ Латиин Америкын политическэ ба ниитын ажал ябуулагшад анхаралаа ехээр хандуулна. Гаванада болоhон уулзалганууд, хеерэлдеонүүд түүхэтэ удха шанартай.

МОНТЕВИДЕО. Албанай хэрэгээр Кубада ерэзд байна үедее М. С. Горбачев мүнее үеын гол шухала асуудалнуудые дары түргеер, үнэн зүбоор шиидхэхэ зорилгонуудта гол анхаралаа хандуулhан байгаа гэжэ Уругвайн Компартиин ЦК-гай Түрүүлэгшэ Родней Арисменди ТАСС-ай корреспондентэй хеерэлдхэдее мэдүүлбэ. Совет хүтэлбэрилэгшын хэлэhэн үгэ эб найрамдалай хуби заяан тухай анхарал оролдолгоор, улаасхоорондын аюулгүй байдалые хангаха, Латиин Америкын бухы арадуудта эрхэ сулеетэйгеер хүгжахэ арга олгохо хүсэл эрмэлзэлээр нэбтэрэнхэй байна.

Бүгэдэ ниитын эб найрамдалай, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлее тэмсэлдэ энэ түбнии арадууд горитой үүргэ дүүргэжэ шадаха, дүүргэхэшье ёнотой гэжэ М. С. Горбачевой хэлэhэн үгэнүүд шухала удха шанартай байна гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Баталагдан абтаhан хэлсээнэй ябуулгануудые үргэдхэhэнэй үндэhеер Латиин Америкые, Карибска бассейнийне ядерна буу зэбсэгүй зоно болгохо тухай дурадхалые бухы яалхэйн арад зон дэмжэнэ.

ЛИМЭ. Кубада ошоод байха үедее М. С. Горбачевой оруулhан дурадхалнууд бухы Латиин Америкын ажабайдалда шухала удха шанартай юм. Политическэ ба экономическа бэеэ дааhан байдалай түлее тэмсэдэг хүгжэжэ байгаа оронуудай арадуудтай Советскэ Союзай hанал нэгэтэй байhан тухай тэдэнэр элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ зүүнэй үзэлтэй хүсэнүүдэй нэгэдэлhээ Перугэй конгрессэй депутат Агустин Айя де Ла Торре мэдүүлбэ.

Энэ райондо ядерна зэбсэгүй зоные бэхижүүлхэ тухай дурадхал Латиин Америкын оронуудай эрилтэнүүдтэ харюусана гэжэ тэрэ ТАСС-ай корреспондентдэ хэлээ. Совет хүтэлбэрилэгшын уряае энэ түбнии арадууд ехэ этигэл найдалтайгаар хүлеэн абаба. Сэрэгэй али бухы буу зэбсэгүүдээр Түбэй Америкые хангаха тухай дурадхал Никарагуагай контрасуудта «гуманитарна» туhаламжа үзүүлхэ тухай соносхоhон США-гай хараа бодолhоо эрид шалгарна гэжэ тэрэ хэлэбэ. Бодото дээрээ Вашингтоной энэ шиидхэбэри Түбэй Америкын табан ороной президентнүүдэй Гватемалада хэлсээнүүдые баталаашье hаань, эндэхи байдалые улам түгшүүрилтэй болгохо байна.

БУЭНОС-АЙРЕС. Латиин Америкэдэ эб найрамдалай, харилсаа холбооной зоно байгуулха, Түбэй Америкын кризисые гуримшуулха талаар М. С. Горбачевой Гаванада гаргаhан үүсхэлнүүд тон шухала удха шанартай байна гэжэ граждан радикальна союз гэдэг хүтэлбэрилхы партиhаа Аргентинын национальна конгрессэй депутат Лусия Альберти ТАСС-ай корреспонденттэй хеерэлдэхэдее тэмдэглээ. Хүн түрэлтэнэй урда табигдаhан үндэhэн шухала зорилгонуудые шиидхэхэ ёнотой эмхидэ гадаадын үри шэрин асуудалые зубшэн хэлсэхэ тухай совет хүтэлбэрилэгшын дурадхалда онсо анхаралаа хандуулмаар гэжэ тэрэ хэлэбэ.

НАМИБИИН ХОЙТО ХУБИДАХИ БАЙДАЛ

НЬЮ-ЙОРК. Нэгэлдэмэл Нацинуудай Организацийн Аюулгүйн Соведэй гэшүүдэй зубшэлэлгын хеерэлдеонүүд эндэ болобо. Намибийн хойто хубидахи байдал тухай ООН-ой Генеральна секретарийн элидхэл тэрээн дээрэ шагнагдаа. ЮАР-ай ба Баруун-Урда Африкын арадай эмхийн (СВАПО) хусэнүүдэй хоорондохи хёмороо зүришэлдеоhёо уламжалhан байдал хүнүүдэй hанаа ехээр зобооно, буудалдаае болоулхын, оршон тойронхи байдалые гуримшуулхын тула хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха эрилтэ табина гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдээ.

Тиихэдээ Генеральна секретарийн хусэлэл оролдолгонуудые ООН-ой Аюулгүйн Совет бүрилгhан дэмжэнэ, Намибиин тушаа ООН-ой түсэбые бэелүүлхэн тула аргатай бухы юумэ хэхээр бэлэн юм гэжэ Аюулгүйн Соведэй Түрүүлэгшэ, СССР-hээ ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлеелэгшэ Александр Белоногов журналистнуудта мэдүүлбэ. Аюулгүйн Соведэй гэшүүдэй үмэнэhее тэрэ уласхоорондын эмхийн үзүүлжэ байдаг туhаламжа шухала удха шанартай гэжэ тэмдэглээ. Намибидахи забhарай үедэ туhа хүргэхэ талаар ООН-ой сэрэгэй булэгые дары түргеер байрлуулгада туhалха ёнотой.

СЭРЭГШЭД-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТНУУДАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ЛУАНДА. Урда Африкын эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү байлдаануудта баатарай үхэлеер унаhан Кубын сэрэгшэд-интернационалистнуудай ба Анголые сулеолхэ арадай зэбсэгтэ хусэнүүдэй (ФАПЛА) сэрэгшэдэй хүндэлэлдэ Урда Анголын Кунене провинциин Шангонго хотодо хүшее бодхоогдобо. НРА-да эсэргүүгээр ЮАР-ай хэhэн зэбсэгтэ добтолгонуудhаа энэ провинци ёхээр хохидоhон байгаа.

Кунене провинциин МПЛА-Ажалай партиин комитедэй хоёрдохи секретарь Антониу Камбинда хүшеее нэлгын баяр ёнолол дээрэ үгэ хэлэхэдээ. Анголодо тохёолдоhон хүшэр хүндэ үе сагта бээ дааhан байдалаа хамгаалхадань, тэрэнэй арадта туhалhан Кубын интернационалистнуудта талархажа байhанаа мэдүүлээ. Квито-Квانвал, Кахама, Шипэ, Калуэкэ ашадар болоhон байлдаануудта аха дүү хоёр армиин сэрэгшэдэй туйлаhан илалтанууд Урда Африкын сэрэгүүдэй булигдашагүй байhан тухай домог сууе шал худал юумэн болгожо hалгааhан, энэ түбиин баруун-урда хүбида хусэнүүдэй тэнсүүрине үндэhеорнь хубилгаhан байгаа гэжэ Антониу Камбинда тэмдэглэбэ.

УЛАСХООРОНДЫН ХУРАЛДААН

КОПЕНГАГЕН. «Шэнэ ядерна зэбсэг бүтээлгые зайсуулан сараха» — гэhэн уряа доро бүлэглэлэй тактическа ядерна зэбсэг hэльбэн шэнэдхэхэ талаар НАТО-гай түсэбүүдые зайсуулан сараха нэгэ үлэрэй уласхоорондын конференциин Даниин нинслэл хотодо боложо байна. Даниин социал-демократическа партиин, Худэлмэришэнэй худэлеенэй уласхоорондын түбэй эмхидхэhэн хуралдаанда Даниин парламентын, олониитын, дайн дажарта эсэргүү худэлеенэй түлеелэгшэд, мүн ФРГ-гэй, ГДР-эй, Норвегиин, Венгриин политическэ ажал ябуулагшад, экспертнүүд хабаадана.

Тактическа ядерна зэбсэг hэльбэн шэнэдхэлгэ Европо түбидэ тон шэнэ буу зэбсэг, усадхагдажа байhам дундуур зайда хэрэглэдэхэ ракетэнүүдтэ дүтэрхы тон шэнэ зэбсэг Европодо зохёон бүтээхэ удхатай гэжэ конференци дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Түрэл нютагаймнай түүхэһээ

ДЭЛХЭЙН НЭГЭДЭХИ ДАЙНАЙ ҮЕДЭ

ЗАБАЙКАЛИДА БОЛОҺОН ДЕМОКРАТИЧЕСКА ХҮДЭЛӨӨН ТУХАЙ

ХОРИДОХИ эуун жэлэй эхин багта болоһон дэлхэйн нэгэдэхи дайн Россин экономикодо ехэ гай тодхор ушаруулһан байна. Сэрэгэй албанда таталгаһаа эхилээд, эдеэ хоолоор хангалга, ара талын бусад хүдэлмэритэй холбоотой нэмэлтэ «кашаан» арадай шэлэ хүзүүн дээрэ тохогдоо бэлэй.

Дайнай эхилхэдэ, хасаг уг изагуурта хабаатай байһан буряадууд сэрэгтэ татагдаа һэн. Хасаг уг изагуурта хабаагүй хүнүүд сэрэгэй алба гарадагүйшье һаа, холын газар дайдада болоһон дайнай даритай амисхаалые нютагтаа мэдэржэ байгаа һааб даа. Тэрэ үедэ, 1914 ондо буряад баяд һайшуул, ноёд дайнай хэрэглэмжэдэ алба татабари хэхэ «Нинтэ буряадай булгэм» эмхидхэһэн юм. Тэрэнь һайн дуранай гэжэ нэрэтэйшье һаа, үнэн дээрээ хүсэ баалалтаар хэгдэдэг байгаа. Энээндэнь буряад хүн зон ехээр дураяа гутадаг һэн. Буряад зон энэ хэмжээ ябуулгые бууруушаажа, Монгол орон руу олоороо нүүжэ эхилһэн байна.

Забайкалиин областиин сэрэгэй губернаторта Шэтэн уездэнэ начальникгай 1915 оной июлиин 14-дэ эльгээһэн бэшэг соо нигэжэ хэлэгдэнэ:

«Минин абаһан мэдээнүүдэй ёһоор, Монгол орондоо хилээрээ хүршэ оршодог Агын, Сүүгэлэй, Хори-Буряадай, Хужартын, Онгоцоооной волостьнуудта ажаһуурһан бага яһатан Монгол орон руу жэл бүри нүүжэ ошоно. Агын волостиин гансал Алханын булагһаа 400 гаран хүн урагшаа гараа. Тиимэһээ мүнөө Монгол орондо буряадуудай тоо айхабтар ехэ болоо гэжэ тухэйлмаар байна. Монголой дайда руу нүүжэ ошогшод тоо бүридхэлдэ ороногуй, алба татабари мэтын элдэб түлбэриеэ түлэнэгүй. Энээнһээ болжо, нютагтаа үлэһэн зон тэдэнэй түлөө элдэб түлбэри оруулха баатай болоо. Гадна тэдэнэй Монголой үргэн талаар дура зоргоороо нүүжэ ябахадань, эндэхи нютагай засагаархид захиргааһай болон сүүдэй талаар өөнэдынгөө үүргэ хүсэд дүүрэнэзэр бэелүүлхэ аргагүй байна. Буряадууд Монгол руу ороходоо, паспортна уставай эрилтэнүүдые сахинагүй. Тиимэһээ дээрэ дурсагдаһан ушарнууд нютагтаа үлэгшэдые хүлгүүлнэ, эндэһээ уламжалхада, нүүжэ ошогшодой тоо жэл бүри олошорно».

Монгол орон руу буряадуудтай хамта бусад үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд ошодог байһан байна гэжэ бэшэгэй хоёрдохи хуби соо батадхагдана:

«Өөнэдынгөө дураар Монгол орон руу нүүһэн буряадуудай, мүн ородуудай ба еврейнүүдэй тоо тодорхойгоор бүридхэхын, нэрэнүүдыень ба ажаһуудаг газарнуудыень мэдэжэ абахын тула монгол засагаархидтай харилсаа тогтоохо хэрэгтэй».

Монголой засагаархидтай ба газар дайдын эзэдтэй эбэй ёһоор баталгаһаан хэлсээнүүдэй үндэһөөр, хэдэн арбаад жэлэй туршада Монгол ороной харуулай газар дайдаар Забайкалиин хилэ шадарай улад зон нүүдэг байһан гэжэ тэмдэглэлтэй. Зүгөөр дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ Забайкальска областиин хилэ шадарай хүн зон Россиһаа ябангаа ябадаг болоо бэлэй.

Эрхүүгэй генерал-губернаторта Забайкальска областиин сэрэгэй губернаторай эльгээһэн бэшэгһээ:

«Монгол орондоо хүршэлэн ажаһуудаг Забайкальска областиин хүн зон хэр уһаа мал ажалтай байһан юм. Тиимэһээ үни сагаа монголшуудтаяа хэлсэжэ, малаа хилын саанахи бэлшээридэ оруулдаг заншалтай. Гадна хасагууд нютаг дээрээ мүртэй һайн ой модогүй, тэжээл бэлэдхэхэ нуга сабшалангүй, элдүүрилхэ ёһоор газаргүй дээрэһээ боложо, Монгол орондо багахан түлбэрэр газар хүлһэлжэ абаад, ажахыдаа хэрэгтэй бүхы зүйлнүудые тэдэ бэлэдхэдэг байгаа. Газар дайдаяа иимэ аргаар хэрэглэжэ байхадаа, монголшуудтай ямаршье муу ушарнууд гарадаггүй һэн. Тиимэһээ хилэ шадар һуурижаһан манай хүн зон малаа ехээр усхэбэрилжэ, Забайкальска ба Амарай үргэн ехэ областьнуудые мүнөө болотор мяхаар хангажа, сэнгыень өөнэдөө тааруулжа байгаа. Зүгөөр һүүлэй үедэ Агын, Сүүгэлэй, Хори-Буряадай, Хужартын ба Онгоцоооной волостьнуудай буряадууд олоорсо Монгол орон руу ошоходоо, өөнэдынгөө саг үргэлжэ ажаһуудаг газартаяа бүхы харилсаагаараа таһарна: алба татабари, түлбэри оруулнагүй, захиргаанай ба сүүдэй элдэб эрилтэнүүдые дүүргэлгэдэ һаалта ушаруулна».

Буряадуудай Монгол руу олоороо нүүжэ ошоһон ушар шалтагаануудые элирүүлхэ зорилготойгоор Забайкалиин захиргаанай түлөөлэгшэдһөө ба монгол делегадуудһаа хамтын комисси байгуулха гээд сэрэгэй губернатор бэшэгэйнгээ түгэсхэлдэ дурадхана.

Энэ асуудал Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ зубшэгдэнэн байна. Зүгөөр хамтын комисси байгуулхыень министерство арсажа, Монголой захирааниие тоогоогүй хэбэр үзүүлээ һэн хаш.

Забайкальска областиин сэрэгэй губернаторта Эрхүүгэй генерал-губернаторай эльгээһэн бэшэгһээ:

«Газар дайда хэрэглэхэ ба буряадуудые „бусааха тухай асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй. Энэ дэлгэбарилие Маймачендэ байһан вице-консул, недворно советник Павловскидо Забайкальска областиин захиргаанай ба хүн зоной түлөөлэгшэдтэй хамта даалгаха».

Дайнай гурбадахи жэлэй ябажа байхада, Россин заха үзүүрэй бага яһатаниие сэрэгэй албанда татаха гэжэ хаанай правительство тогтооһон юм. Фронт шадарай нютагуудта бэхилэлтэнүүдые бариха ара талын хүдэлмэридэ «Инородецуудые татаха тухай» (баалалтаар ажалда татаха тухай) указ 1916 оной июлиин 2-то хаан гаргаһан байна. 1885-1897 онуудта түрэһэн хүнүүд татагдаха болоһон юм. Дайнай дүүрэтэр бүхыдөө 20 шахуу мянган буряад хүн баалалтаар татагдаа бэлэй. Ажал хэхэ шадалтай олонхи эрэшүүлэй ябаһан тула Забайкалиин ажалшадай ажахынууд саашадаа доройтон унажа эхилһэн бейна. Имагтал энэ үедэ буряадууд олоороо Монгол орон руу нүүжэ эхилээ һэн. Тиимэһээ хүн зоной олоороо нүүлгын шалтагаанние элирүүлхэ комисси эмхидхэхэ талаар засагаархидай ярааһаниинь ойлгосотой.

Уляастайда оршоһон Россин консул, коллежскэ советник Вольтер түрүүтэй комисси 1917 оной февраль һарада Забайкальска областиин ажалшадай газар ашаглажа байһан тухай асуудалые шэнжэлээ һэн. Шэтэн ба Акшаагай үезднэй начальнигууд: коллежскэ ассесор Кончоров болон недворно советник Васильев, Забайкалиин хасаг сэрэгэй хоёрдохи управленииин сэрэгэй таһагай хэрэг эрхилэгшэ Потехин, таряашадай зүгһөө Усть-Илимскэ волостиин старшина Дитрих, инородческо зоной зүгһөө Сүүгэлэй волостиин старшина Дылыков гэгшэд тус комиссиин бүридэлдэ ороһон байгаа.

1917 оной февралиин 19-дэ комиссиин хэһэн I-дэхи протоколһоо:

—Газар дайдые дура зоргоороо ашаглалга, монголой хабтагар хизаарта мал удхэхэ эгээл таатай үргэн ехэ арга болмжонууд Монгол орон руу нүүжэ ошолгын шалтагаан болоо. Зарим тоонууд иимэ байна. Дээдэ-Удын уездын Харгана, Хүбдүүд ба Хуаасайн волостьнуудай 800 шахуу эрэшүүл, эхэнэрнүүд Монгол орондо һуурижаһан. Акшаагай уездын Букукуунай станциин хасаг тосхонуудһаа урагшаа Ацуга, Ныркирун, Байхтум горхонуудаар зубшан Ацуган харуул шадар тэдэ нютагжаа. Тэдээнтэй суг Онгоцоооной волостиин 300 хүн ажаһууна. Шэтэн уездын Хужартын, Хори-Буряадай, Агын, Сүүгэлэй волостьнуудай 4500 шахуу хүн тоологдоно. Росси Монгол хоёрой хооронд о 4 мянган хүн урагша хойшоо ходо нүүжэ байна. Агын ба Сүүгэлэй волостьнуудһаа гаража ошоһон хүнүүд 80 мянган шахуу малтай юм. Бусад тоо, баримтануудыа суглуулжа шедабагүйбди. Ород гүрэнэй албатан зоной ямар сэнгээр бэлшээри, сабшалан хүлһэлжэ байһан байдал гуримшуулгадаагүй. Дээдэ-Удын ба Шэтэн уезднүүдһээ Монгол руу ошоһон хүн зон хүтэлбэрилхы ямаршье зургаангүй, эмхи гуримгүй зон болоно. Эсэгэ ороной болон консулой засагаархид тэдэнэй холо байдагһаа, мүн өөнэдөө мори унаагүйнөө боложо, тэдэниие хинаха. эмхи гурим сахиха аргагүй байна. Монгол руу ошогшодой олонхинь хилэ гараха ямаршье зубшөөлгүйгөөр нүүгээ гэжэ элирүүлэгдээ. Иимэ байдалые комисси батадханабди».

Хүн зоной олоороо нүүжэ ошоһон ушарай экономическа ушар шалтагаан ойлгосотой гэжэ һанагдана. Зүгөөр политическэ ямар шалтагаан байгаа хаб? Энээн тухай юуншье хэлэгдэнэгүй. Гэбэшье комисси хэдэн ушар эшэмгэйгээр тэмдэглэһэн байна. «Зарим ород болон бусад үндэһэ яһатан хилэ гаталхадаа, ара талын хүдэлмэридэ ошохогүй, сэрэгэй таталгада абтахагүй гэһэн зорилготой яваа ха».

Тобшолон хэлэхэдэ, дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ Забайкалида болоһон хүдэлөөн хаанта засагай политикые буруушаһан шэнжэтэй байжа, Россин империализмын түшэг тулгуурие хүдэлгэжэ, социальна революциин нинтэ урасхалда дамжан ороһон байна. Тэрэ үедэ социальна революци хадаа гансал пролетариадай буржуазитай тэмсэл бэшэ, эсэсэй эсэстэ империализмда эсэргүү, хоорондоо дүтэрхышэг демократическа элдэб хүдэлөөнүүд мүн болоно. Тиин демократическа хүдэлөөнүүд дэлхэйн социалис революциин таһаршагуй нэгэ хубинь болоһон байха юм. Энэ ушараар В. И. Ленин нигэжэ бэшэнэ: «Багахан үндэһэ яһатанай колониинуудта ба Европодо буһалгаалаагүйгөөр, элдэб үзэл бодолой жэжэ буржуазин революцида оролсолгогүйгөөр, баяд һайдай, шажан мүргэлэй, хаанта засагай, үндэһэ яһанай болон бусад даралтануудта эсэргүүгээр гүйсэд үзэлтэй болоодэй пролетариат ба хахад пролетариат хүн зоной хүдэлөөнгүйгөөр социальна революци хэхэ гэһэн бодол социальна революциһаа арсалта болоно».

Социальна революциин түлэг дунда байхада демократическа нинтэ хүдэлөөнүүд пролетарска тэмсэлые бүгэдэ арадай дэмжэлгын оршон тогтооно, социалис революциин эгээл ехэ дайсаниие — империалис буржуазие һуладхана ха юм. Эгээл тиимэ нинтэ хүдэлөөн дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ Забайкалида дэлгэрэһэн байна.

Л. КУРАС,
түүхын эрдэмэй кандидат.

Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэ малые гээлтэ хороллтогүйгөөр ондо оруулһаһаа, түлжүүлһэнһээ дулдыдаха гэжэ хүн бүхэндэ ойлгосотой. Теэд фермэнүүдэй дулаасуулгын, гэрэлтүүлгын түхеэрэлгэнүүдэй бүрин бүтэн бэшэ байһаһаа эхилһэн түймэртэ олон толгой мал, шубуун хосорно. Харюусалгаяа һайн мэдэрһэн хүтэлбэрилэгшэд зайн галай түхеэрэлгэнүүдые бүрин бүтэн, аюулгүй байлгахые оролдоно. Тиигэжэ эдэнэр ехэ хүлһэ адхэжа абаһан таряагаа, үбһээ, малаа түймэрһөө үридшалан найдамтайгаар аршална бшуу. Гэбэшье олон хүтэлбэрилэгшэд малай фермэнүүдэй зайн галай утаһанай, түхеэрэлгэнүүдэй «нюсэгэн» болоод байхада, заһабарилгада мүнгэ гаргашалхаяа харамнадаг байна. Эдэнэр нэгэ хэды түхэригөө гамнаад, һүүлдэнь аюулай тохёолдоходо, мянгаад түхэригэй гаргада ороно ха юм.

Байгша оной январиин 16-да Мухар-Шэбэрэй районой «Родина» колхозой һүнэй фермэ дээрэ болоһон түймэрһөө ажахы 106 һаамхай үнеэдээ алдаа. Түймэрэй шалтагаанние элирүүлхэдэ, дулаасуулгын түхеэрэлгэдэ богони замыкани болоһон байгаа гээд элирээ. Дулаасуулгын түхеэрэлгэ түймэрһөө һэргылһэн түсхай байра соо байха ёһотой ха юм. Харин эндэ тиимэ бэшэ байгаа. Үнеэд уяатай, харуулшан гэртээ ошоһон... Түймэр сараха депо энэ фермэһээ 300 метрэй зайда оршодог. Харуулшанай саг соогоо түймэр обёоржо, депо руу хонходоо һаань, нимэ ехэ гээлтэ, хоролто болохогүй һэн бээ.

Түймэрэй болоходо, хэншье гэмтэй бэшэ, энэ хадаа гэнтэ болоһон гэнэ усал гээшэ гэһэншүү һанамжануудые дуулдагбди. Түймэрһөө һэргылхэ хүдэлмэри ябуулаагүй, түймэр сарагшадай заабари дүүргээгүй хүтэлбэрилэгшэд, харюусалгагүй электригүүд, харуулшад нэн түрүүн эндэ эзмэтэй ха юм.

Шалгалта хэхэдэ, Мухар-Шэбэрэй районой Заганай, «Искра», «Коммунизм» колхозуудта, «Забайкалец» совхоздо дулаасуулгын, гэрэлтүүлгын херин долоон түхеэрэлгэ бүрин бүтэн бэшэ, түймэрэй аюултай байгаа.

Улаан-Удын шубуунай фабрикада жэл бүри шахуу түймэр болодог. Үбэлэй нэгэ үдэшэ Усть-Брянь нютагта оршодог филиалдань ханамжагүй байһанай гэмээр гурба мянган тахяа гээлтэ хоролтодо ороо. Баргажанай районой Уланай совхозой тугалай байра шатажа, хорин толгой мал түймэртэ галдуулаа. Ивалгын районой «Байгал» һуралсалай ажахыда, Хэжэнгын районой Хэжэнгын, «50 лет Октября» совхозуудта, Ахын районой «Коммунизм» колхозо, Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо түймэрнүүд мүн лэ болоо. Зэдын районой Алцагай совхоздо түймэр сарадаг машина галдагдаа.

Ниитын малай тэжээл ехээр түймэртэ ороно. Ганса энэ жэлэй үбэлжэлгын үедэ 400 тоннохоо ехэ тэжээл түймэртэ шатаа. Зэдын районой «Мир» колхоздо, Хэжэнгын районой Загаһатын ба Ушхайтын совхозуудта, Мухэр-Шэбэрэй районой «Авангард» гэжэ совхоздо, Хойто-Байгалай районой «Интернациональный» совхоздо, Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ба Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо, Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ба Ербановай нэрэмжэтэ совхозтехникумдэ малай эдихэ хоол гал дүлэндэ абтаа. Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой үбһэнэй склад дүрэжэ, 202 тонно үбһэн дүрөө. Иимэ томо склад барихадаа, тус совхозойхид галай аюулһаа һэргылһэн түхеэрэлгэнүүдые хэзгүй, харуулшаниешье табяагүй байгаа ха юм.

Олонхи ушарта түймэр зайн галай түхеэрэлгэнүүдэй бүрүүгаар тодхогдоһонһоо, бүрүүгаар хэрэглэгдэнэнһээ, заһабарилагдаагүй байһанһаа болоно. 1983 ондо «Бурятпромэнерго» гэжэ нэгэдэл байгуулагдаа бэлэй. Одоол сэхэ колхоз, совхозуудай фермэнүүд дулаасуулгын гэрэлтүүлгын түхеэрэлгэнүүдээр зүбөөр хангагдаха гэжэ хүлеэнэмнай, тэрэ нэгэдэл үнгэрэгшэ жэлдэ хаагдашоо һэн. Арбан нэгэн райондо зайн галай түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха кооперативууд байгуулагданхай, теэд эдэнэртэ хэрэгтэй утаһан, түхеэрэлгэнүүд, шүрэб дуталдана.

Республикын хүдөө нютагуудаар тодхогдоһон дулаасуулгын генератор ба калориферуудей гурбанайнь нэгэ хуби бүрүүгаар тодхогдонхой. Нютаг бүхэндэ түймэр сарагшадай гурбадахи